

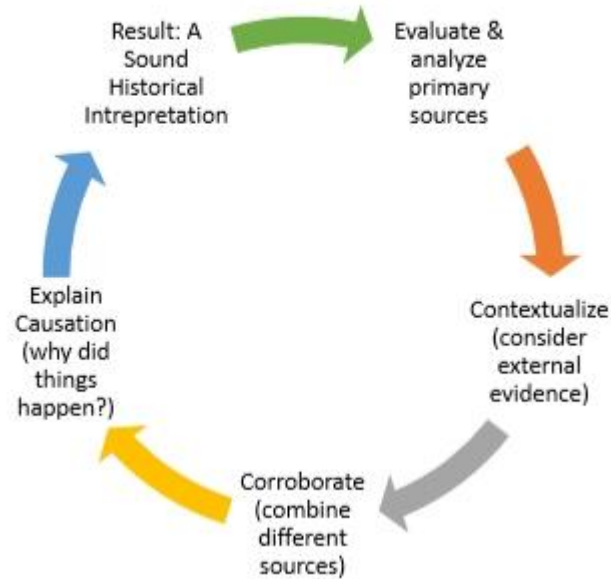
Καλλιεργώντας την Ιστορική Σκέψη

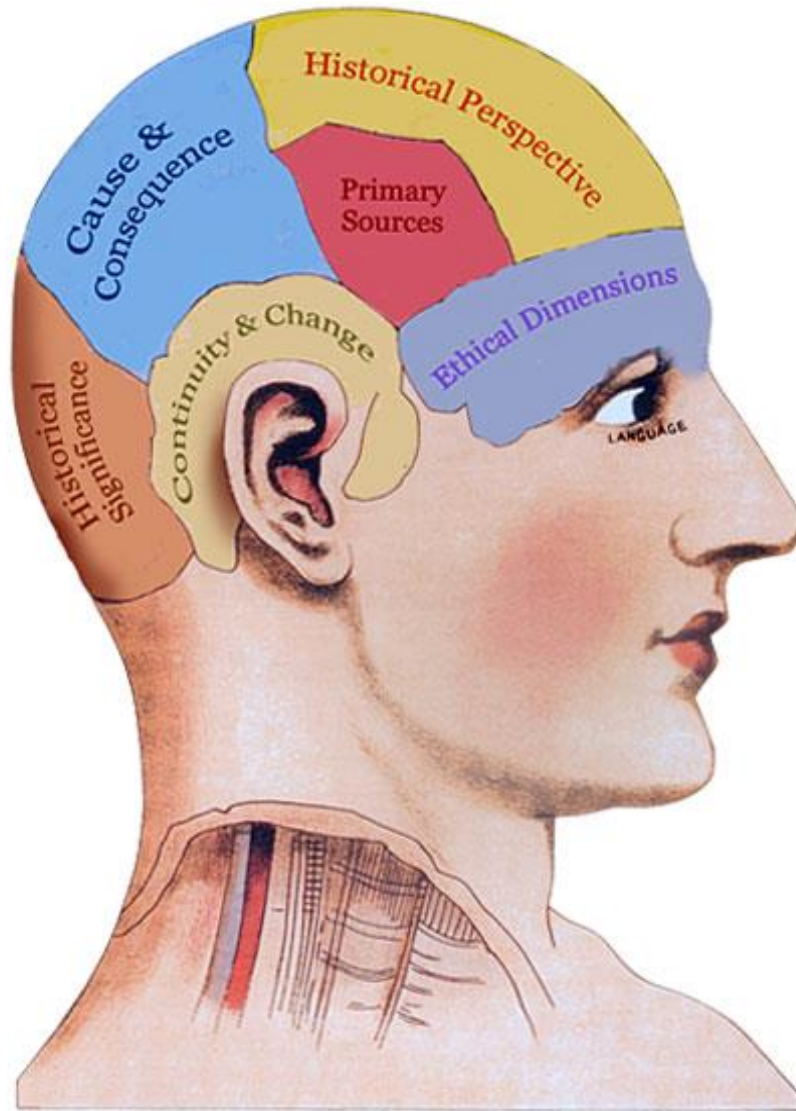
Μια πρόταση διδασκαλίας της Εικονομαχίας

Ιστορική Σκέψη:

- πώς αντιλαμβανόμαστε τις μαρτυρίες του παρελθόντος ;
- πώς τις χρησιμοποιούμε και πώς τις ερμηνεύουμε;

Keys to Historical Thinking

(Seixas & Morton, 2012)

Προϋπάρχουσες γνώσεις

- **Ισλάμ:**
  - πολιτισμός
  - γεωμετρική τέχνη
  - ανεικονικές αντιλήψεις
- **Αιρέσεις**

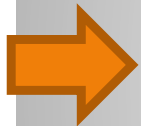
1^η ώρα:

- **καταιγισμός ιδεών:** *«τι γνωρίζετε για την εικονομαχία;»*
  - Αρέσει στα παιδιά → δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής
  - Ανακαλεί προϋπάρχουσες γνώσεις
  - Αντιλαμβανόμαστε το επίπεδο της τάξης και οργανώνουμε τη διδασκαλία
- **Βασικά γεγονότα 1η φάσης**

Βασικά γεγονότα 1η φάσης

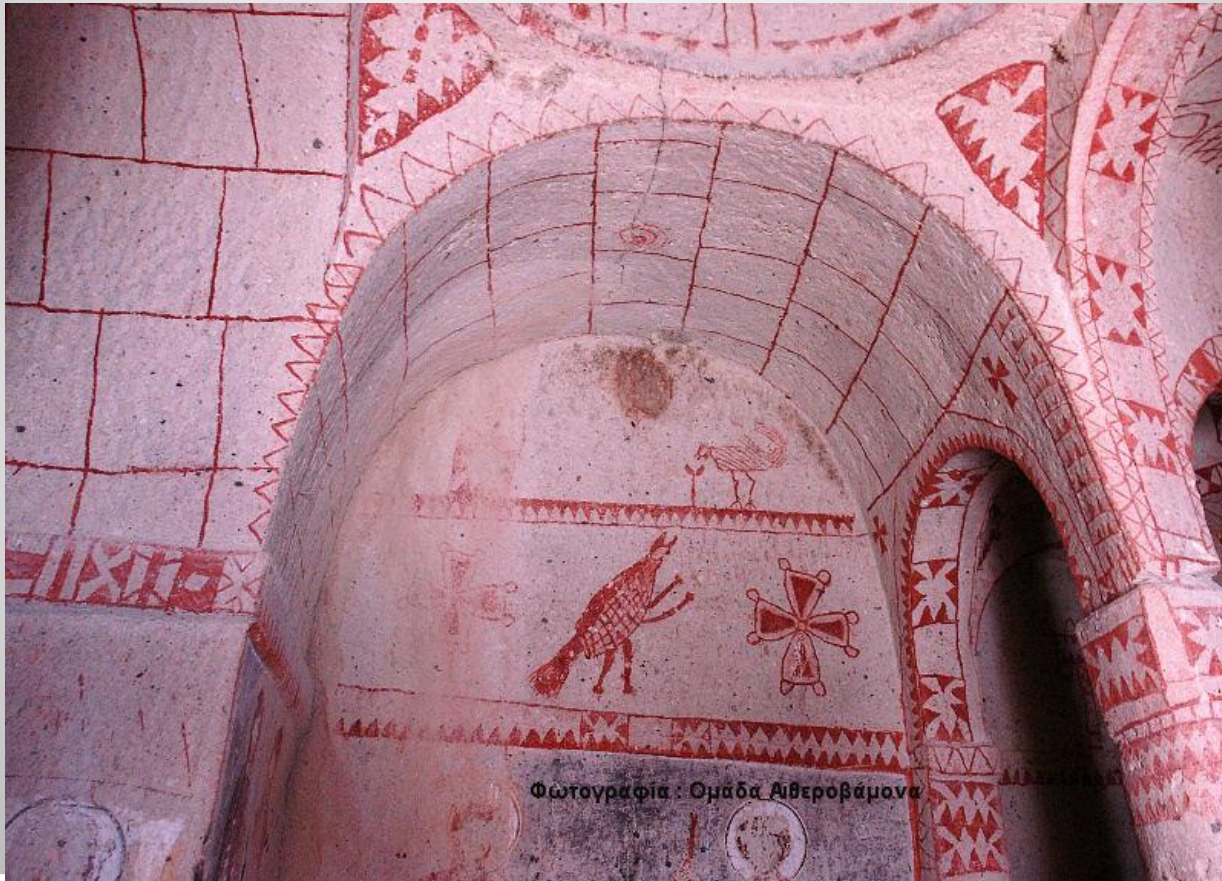
- Αφορμή: έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας (726)
  - Έναρξη: (726) Με διάταγμα του Λέοντος Γ' ο στρατός απομάκρυνε από τη Χαλκή Πύλη εικόνα του Χριστού
    - ▶ αντιδράσεις- οδομαχίες
    - ▶ εξαπλωση στο θέμα Ελλάδος (ανατολική Στερεά)
    - ▶ θεματικός στόλος εναντίον Λέοντος- κατατροπώθηκε
  - **730**: πρώτο επίσημο εικονομαχικό διάταγμα:
    - ▶ καταστροφή εικόνων- διώξεις εικονόφιλων (βασανιστήρια, εξορίες, δημεύσεις περιουσιών)
- Αποτέλεσμα**: αντίθεση Πάπα- στροφή προς τους Φράγκους ηγεμόνες

- **σύγκριση ισλαμικής τέχνης με εικονομαχική τέχνη**
- **χάρτης: πού βρίσκονταν οι πληθυσμοί που είχαν ανεικονικές αντιλήψεις**

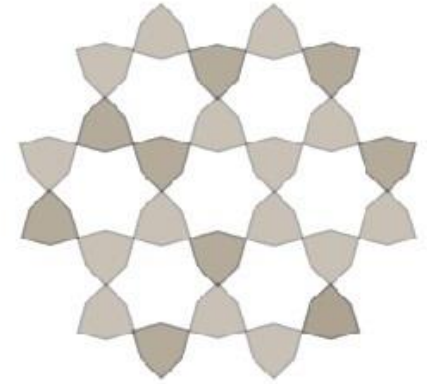
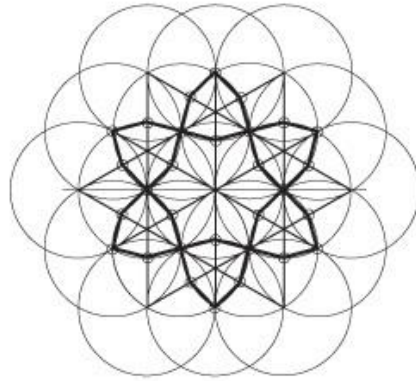
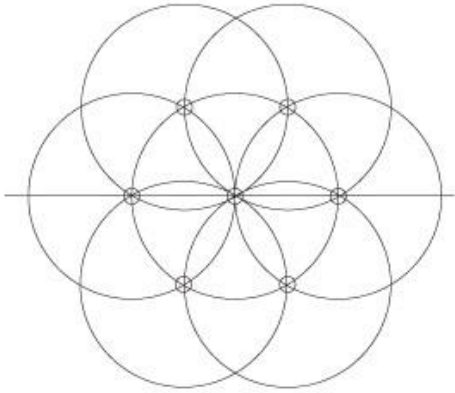

Στόχος: να συνδεθεί η Εικονομαχία με την επικράτηση και διάδοση του Ισλάμ στην Ανατολή

σύγκριση ισλαμικής τέχνης με εικονομαχική τέχνη

Χάρτης: Με ποιους συνορεύουν οι ανατολικές επαρχίες;

711 μ.Χ. : Οι Άραβες περνούν μέσω του Γιβραλτάρ στην Ευρώπη και κατακτούν μεγάλο μέρος της Ισπανίας

2^η ώρα

- ομαδική εργασία – 4 ομάδες: 2 εικονολάτρες και 2 εικονομάχοι
- πρωτογενείς πηγές : καταγραφή επιχειρημάτων των δύο αντίθετων πλευρών

Επιχειρήματα των εικονομάχων

Οι εικόνες αναπληρώνουν τα είδωλα και άρα αυτοί που τις προσκυνούν είναι ειδωλολάτρες [...]. Όμως δεν πρέπει να προσκυνούμε κατασκευάσματα των ανθρώπινων χεριών και κάθε είδους ομοίωμα [...]. Πληροφόρησέ με ποιος μας κληροδότησε αυτή την παράδοση, δηλαδή να σεβόμαστε και να προσκυνούμε κατασκευάσματα χεριών, ενώ ο Θεός απαγορεύει την προσκύνηση, και εγώ θα συμφωνήσω ότι αυτό είναι νόμος του Θεού.

Από επιστολή του Λέοντος Γ' στον πάπα Γρηγόριο Β', Travaux et mémoires 3 (1968) 279

Επιχειρήματα των εικονολατρών

Εφόσον προσκυνώ και σέβομαι το σταυρό και τη λόγχη, τον κάλαμο και τον σπόγγο, με τα οποία οι θεοκτόνοι Ιουδαίοι προσέβαλαν και σκότωσαν τον Κύριό μου, γιατί όλα αυτά στάθηκαν όργανα του έργου της σωτηρίας των ανθρώπων, πώς να μην προσκυνήσω και τις εικόνες που κατασκευάζουν οι πιστοί με αγαθή προαίρεση και με σκοπό τη δοξολογία και την ανάμνηση των παθημάτων του Χριστού; Και εφόσον προσκυνώ την εικόνα του σταυρού που κατασκευάζεται από οποιοδήποτε υλικό, πώς να μην προσκυνήσω την εικόνα του Χριστού που κατέστησε σωτήριο τον σταυρό; Ότι δεν προσκυνώ την ύλη είναι φανερό, διότι, αν καταστραφεί το εκτύπωμα ενός σταυρού που είναι κατασκευασμένος από ξύλο, παραδίδω το ξύλο στη φωτιά. Το ίδιο συμβαίνει και με το ξύλο των εικονισμάτων, όταν αυτά καταστραφούν.

Ιωάννης Δαμασκηνός, *Περί εικόνων*, Λόγος δεύτερος κεφ. 19, Migne, *Patrologia Graeca*, τ. 94, στήλη 1305

Δραστηριότητες ομάδων

- debate
- Παιχνίδι ρόλων: γράφουν ένα μικρό διάλογο και τον δραματοποιούν
- Γράμμα: ζητάμε από την κάθε ομάδα να μπει στο ρόλο του υπήκοου της αυτοκρατορίας- Εικονομάχου ή Εικονολάτρη- την εποχή της Εικονομαχίας και να γράψει ένα γράμμα σε κάποιο συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο που βρίσκεται σε άλλη χώρα. Πρέπει να διαλέξουν ένα όνομα και να γράψουν τι συμβαίνει στη χώρα τους με τη μία ή την άλλη οπτική

ΣΤΌΧΟΣ: Ενσυναισθητική κατανόηση

3^η ώρα

- Κείμενο Θεοφάνη: ποιες αιτίες επισημαίνει;
- Κείμενο Ostrogorsky : ποιες αιτίες επισημαίνει;

Στόχος:

Αιτίες/ ερμηνεία

Πρωτογενείς/δευτερογενείς πηγές

Χρονογραφία/Ιστορία

Η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας και η έναρξη της εικονομαχίας

Τον ίδιο χρόνο (726), το καλοκαίρι, ανέβρασε η θάλασσα και σαν από καμίνι σηκώθηκε ατμός από το βυθό ανάμεσα στη Θήρα και τη Θηρασία . Αυτό κράτησε κάμποσες μέρες. Στο μέσο αυτό της φοβερής φωτιάς σχηματίστηκε ένα νέο νησί που συνενώθηκε με το νησί Ιερά. Όπως η Θήρα και η Θηρασία, έτσι και το νεοσχημάτιστο νησί όφειλε τη γένεσή του στην έκρηξη του ηφαιστείου και δημιουργήθηκε στη διάρκεια της βασιλείας του αντίχριστου Λέοντος. Ο αυτοκράτορας εξήγησε αυτό το σημάδι της θείας οργής εναντίον του με τρόπο ευνοϊκό για τον εαυτό του και σήκωσε ακόμη πιο αναίσχυντο πόλεμο εναντίον των αγίων και σεπτών εικόνων. Και ο λαός της Βασιλεύουσας εξαιτίας της απέραντης λύπης του για τις καινοφανείς διδασκαλίες προσπάθησε να επιτεθεί και να σκοτώσει τους στρατιώτες του αυτοκράτορα που καθαίρεσαν την εικόνα του Χριστού στη Χαλκή Πύλη. Και τότε πολλοί από αυτούς τιμωρήθηκαν για την ευσέβειά τους με ακρωτηριασμούς, μαστιγώσεις, εξορίες και πρόστιμα και ιδιαίτερα οι αριστοκράτες και επιφανείς.

Θεοφάνης, Χρονογραφία, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 404-405

«Ο χείμαρρος των αρνητικών απόψεων έναντι των εικόνων, στις οποίες ο καθαρά πνευματικός χαρακτήρας του χριστιανισμού έμοιαζε ασυμβίβαστος με τη λατρεία τους, ήταν πρόδηλος κυρίως στις ανατολικές περιφέρειες της αυτοκρατορίας, όπου διατηρούνταν σημαντικά υπολείμματα μονοφυσιτών... Όμως, χρειάστηκε η επαφή με τον αραβικό κόσμο για να ανάψει η εικονοκλαστική πυρκαγιά... Οι Άραβες, που διέσχισαν για δεκαετίες την Μικρά Ασία, δεν έφεραν στο Βυζάντιο μόνο τη ρομφαία, αλλά επίσης και τον πολιτισμό τους και μαζί με αυτόν, τον καθαρό τρόπο του Ισλάμ για την απεικόνιση του ανθρώπινου προσώπου. Ορίστε λοιπόν πώς γεννιέται η εικονομαχία στις ανατολικές επαρχίες της Αυτοκρατορίας, με μια μοναδική διασταύρωση της ακόρεστης για καθαρή πνευματικότητα χριστιανικής πίστης με τα αιρετικά εικονοφοβικά δόγματα, τις έννοιες παλαιών χριστολογικών αιρέσεων και, τέλος, με τις επιδράσεις των μη-χριστιανικών θρησκειών του Ιουδαϊσμού και ειδικότερα του Ισλάμ. Μετά τη νίκη στην πολεμική εξόρμηση της Ανατολής, με τις διεισδύσεις του ανατολικού πολιτισμού, αρχίζει μια σχέση με τη μορφή της εικονομαχίας».

Γ. Ostrogorsky. Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, Παρίσι 1956, σσ. 189-190.

▲ Πολλοί λαϊκοί και κληρικοί πίστευαν ότι οι εικόνες και τα ιερά λείψανα ήταν θαυματουργά. Μικρογραφία που εικονίζει στρατόπεδο. Στο κέντρο ένας ιερέας μαζί με στρατιώτες που γονατίζουν και προσκυνούν μια λειψανοθήκη (σκεύος που περιέχει λείψανα αγίων). 12ος αιώνας, Μαδρίτη (Ισπανία), Εθνική Βιβλιοθήκη.

Κορύφωση Εικονομαχίας

- Επί Κωνσταντίνου Ε΄
- Εκστρατεία εναντίον *μοναχών-μοναστηριών*
- **Μάρτιος 843**: σύνοδος Κων/πολης
—————> αποκατάσταση εικόνων

Χρονογραμμή

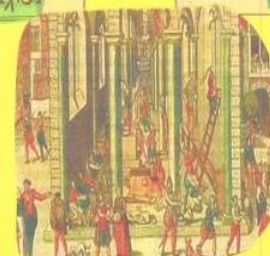
726-787
2^η γύση της Εικονομαχίας

Όσομο: Χορσινάκτρασιση
Το 5^η Β'2
στρέφθηκες 2911019018,
Χρονογραμμή: Φυσιοκρατίας

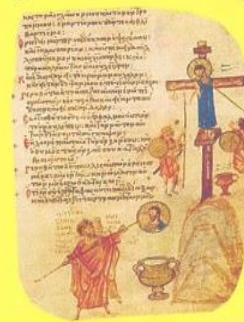
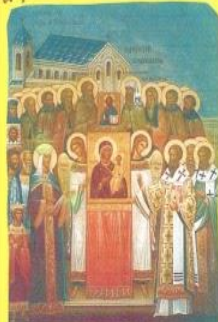
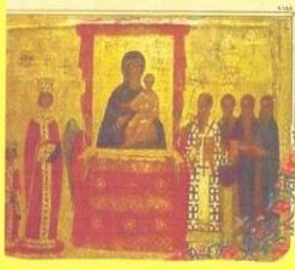
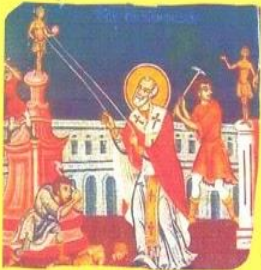
726-787
2^η γύση της Εικονομαχίας

815-843
2^η γύση της Εικονομαχίας

712 | 722 | 726-727 | 730 | 732 | 741-743 | 743 | 754 | 787 | 815 | 812-843

Ο Βυζαντινός αυτοκράτορας υπέρμαχος μιας αίρεσης.
Σιδηρούς εναντίον των Εσώνων και Μιγός Αδα.
Αναίδωση του Αγολλιανού.
Αναίδωση του Αβελίου.
Κωνοσταντίνος Ε.
Αναίδωση του Αποστολή του Θεωτόλου Ομίου, Αρσένου.
Επίσημη υσαούση στο Εισα-αμείγριας.
Τέλος της αίρεσης.
Αναίδωση της ευσωφιστικής σιδηρούς.
Τέλος της Εικονομαχίας. Αναίδωση των Εσώνων.

4^η ώρα

- δίνουμε στις ομάδες δύο ιστορικά κείμενα που αφορούν την ερμηνεία της Εικονομαχίας. Οι ερμηνείες των κειμένων διαφέρουν μεταξύ τους
- ➔ Αρβελέρ: ερμηνεία της Εικονομαχίας ως ένα πολιτικό όπλο για τη διάσωση των ανατολικών επαρχιών από την αραβική κατάκτηση.
- ➔ Λεφτσένκο: η Εικονομαχία ως τρόπος καθυπόταξης της εκκλησίας στην αυτοκρατορική εξουσία.
- Οι ομάδες πρέπει να εντοπίσουν την ερμηνεία κάθε κειμένου και στη συνέχεια να εξηγήσουν πώς γίνεται να υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες των ιστορικών για το ίδιο γεγονός. Ποια ερμηνεία υιοθετεί το σχολικό βιβλίο;

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες γινόταν όλο και πιο φανερό ότι η σωτηρία της Αυτοκρατορίας εξαρτιόταν αποκλειστικά από τους αγροτικούς πληθυσμούς του εσωτερικού της Μ. Ασίας. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η εικονομαχική πολιτική που ήταν εντελώς αντίθετη σε ό,τι θύμιζε τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό και την παλιά ιδεολογία, θα μπορούσε να συμφιλιώσει την Κωνσταντινούπολη με τους αγροτικούς πληθυσμούς της ανατολικής Μ. Ασίας, που εξαθλιωμένοι και πάμφτωχοι αποζούσαν από τη γη, που τώρα όφειλαν να υπερασπίσουν από τους επιδρομείς.

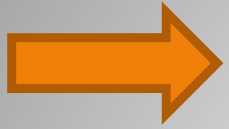
Ε. Γλύκατζη- Αρβελέρ, *Η πολιτική ιδεολογία του Βυζαντινού Κράτους*,
σελ. 34

Εκεί που είχαν φτάσει τα πράγματα η σύγκρουση ανάμεσα στους αυτοκράτορες που αντιπροσώπευαν τα συμφέροντα του κράτους και του μοναχισμού ήταν αναπόφευκτη. Οι εχθροπραξίες άρχισαν στις αρχές του 8^{ου} αιώνα, παίρνοντας την ιδιότυπη μορφή της εικονομαχίας. Εφόσον η Εκκλησία αποτελούσε απαραίτητο στήριγμα της αυτοκρατορικής εξουσίας, ο θρίαμβος του Ισλάμ και οι επιτυχίες των Παυλικανών* [...] έθεταν το καθήκον στους αυτοκράτορες να προχωρήσουν σε μια αναδιοργάνωση της Εκκλησίας: να την καθарίσουν από τις προλήψεις και να την υποτάξουν στο Κράτος κατά στέρεο τρόπο.

Λεφτσένκο Μ., *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, εκδ. Αναγνωστίδη, σελ. 176

* Παυλικανοί: αίρεση που παρουσιάστηκε τον 7^ο αι. στην Μ. Ασία

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν ότι κάθε ιστορικό κείμενο έχει τη δική του οπτική και ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων
- Η Ιστορία είναι επιστήμη που επιχειρεί να ερμηνεύσει τα γεγονότα κι όχι απλώς να τα καταγράψει

Σας ευχαριστώ πολύ!!!